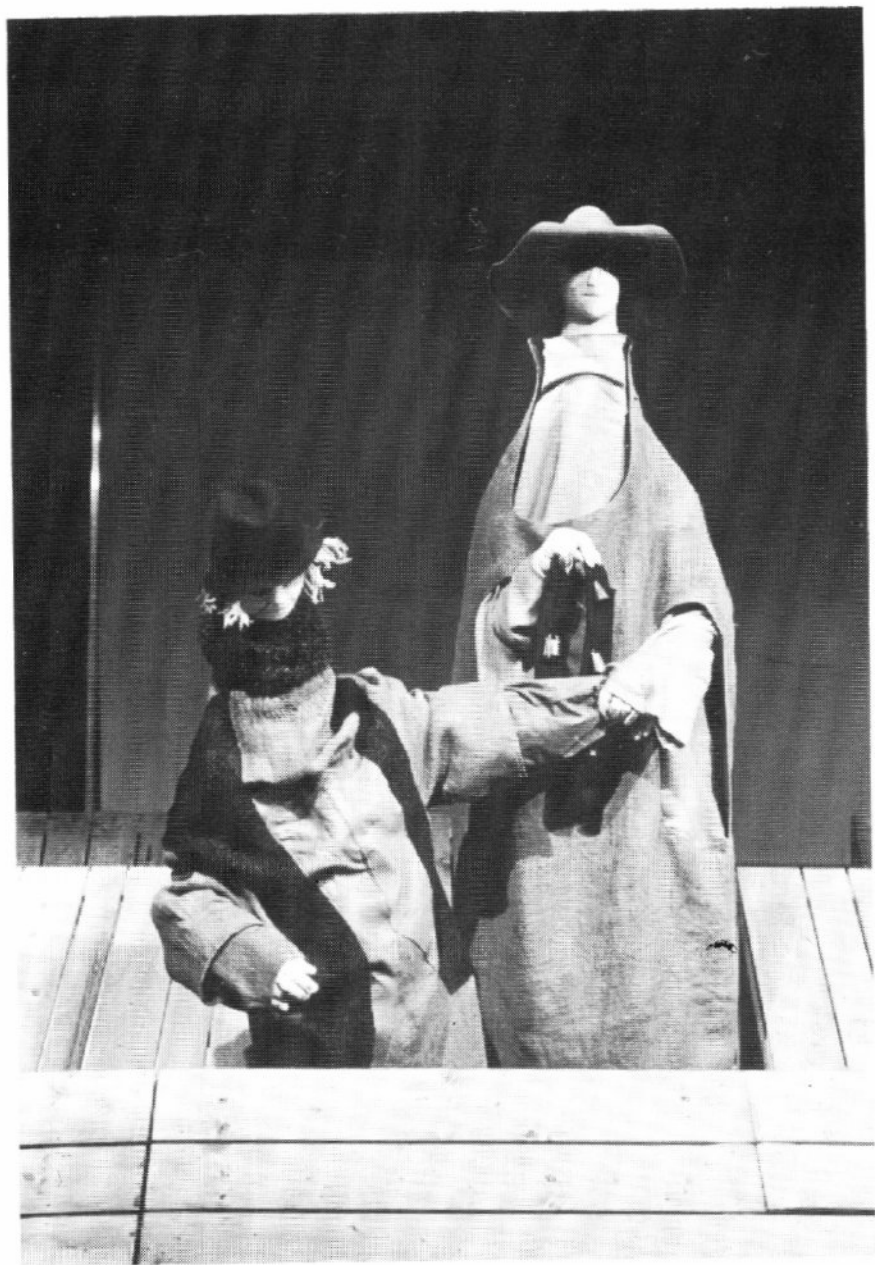

75
RIKSTEATRET • RIKSTEATRET

PEER GYNT
AV HENRIK IBSEN

MED DUKKER, MASKER OG SKUESPILLERE

I 1976 startet Riksteatret sitt dukketeater med tre elever. Margareta Niculescu, teatersjefen for et av de fremste dukketeatrene i verden, Tandarica-teatret i Bucurest, ga Riksteatret uvurderlig bistand med åpningsforestillingen «Østenfor sol og vestenfor måne». Selv instruerte hun forestillingen. Ella Conovici hadde ansvaret for scenografien. Dukkene ble nesten alle laget ved Tandarica-teatret. To marionettspillere, Brindusa Silvestru og Costel Popovici, underviste elevene og spilte selv med i forestillingen.

I Norge forbinder vi dukketeater med barn. I Romania og andre land, der dukketeaterkunsten er mere utbredt, spilles egne dukketeaterforestillinger såvel for barn som for voksne. Nettopp i 1978, når Henrik Ibsen feires og

spilles gjennom et helt år, ønsker Riksteatret å nærme seg en Ibsen-tekst på en annen måte. Aldri har vi i Norge sett «Peer Gynt» som dukketeater — og ingen andre i verden heller. Vi er lykkelige over at Margareta Niculescu er tilbake i Riksteatret. Hun har med seg scenografen Ella Conovici — og dukkespilleren Justin Grad denne gang.

De har utfordret oss, inspirert oss og gitt oss ny innsikt. Vi takker for et spennende samarbeid med «Peer Gynt».

Arvid Lind
Teatersjef

Margareta Niculescu

Enhver iscenesetter søker en forfatter. Man forsøker å gjennomtrenges av en poets skrevne ord, for så selv å gjenfortelle dikterens ord ved scenens poetiske uttrykksmidler.og av og til skjer et lykketreff. Man møter og vender tilbake til Ibsens geniale verk, man faller for «Peer Gynt». Nordmenneskenes «Peer Gynt». Ja, men også den Peer Gynt som alle kan speile seg i, i hans sanne og rike menneskelighet. Hans uro og avveiene han går i sin søken etter seg selv, hans håp og hans skuffelser, som han sta, nesten besatt, søker å kompensere med kynisme, med å herske ved hjelp av makt og penger. Tvilsomme

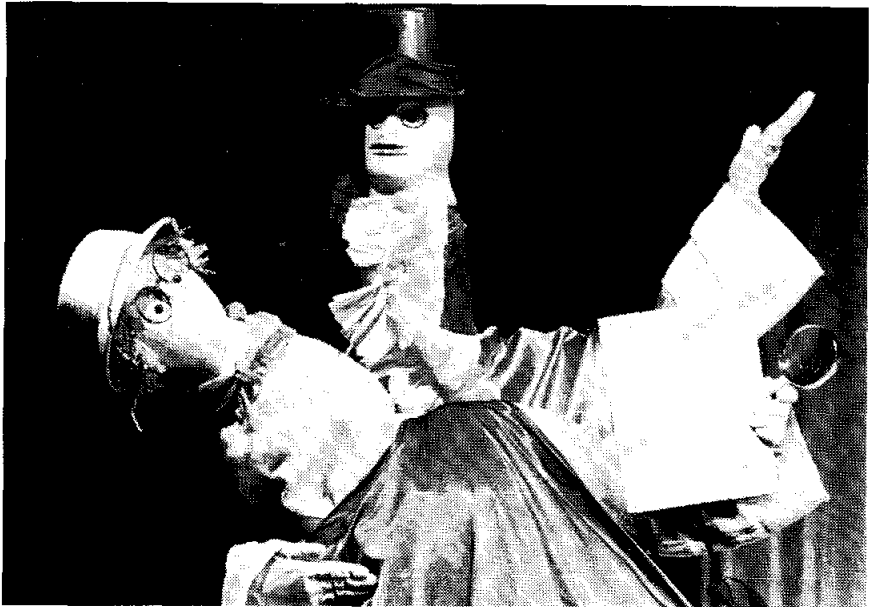

verdier. Og så et forsøk på å finne seg selv igjen i andres godkjennelse, ømhet og trofasthet, som kan gi en tilbake ens sanne bilde i sin sanne dimensjon.

Man leser hundre tusen sider, studier, artikler, lange teoretiske

analyser av Ibsen og av Peer Gynt og man får panikk, mister motet. Det er så mange forklaringer, fortolkninger og slutninger, at man bare har lyst til en ting, å følge sin egen oppfatning, sitt eget direkte, opprinnelige møte med verket.

Man leser det og mister pusten av den iskalde vind, den ømme vind, det spottende smilet, som erter en, oppildner en, tiltrekker en, og man kan ikke stå imot. Så setter man igang. Man har lyst til å fortelle andre om de følelser, det raseri og den glede man selv har gjennomlevd.

Er det romantisk teater? Eksistensielt drama? En nordisk Faust? Et vakkert eventyr for voksne? Politisk satire? En tidlig forløper for psykoanalysen? Det er alt dette, men ikke bare. Det inneholder ennå flere elementer som er vanskelige å definere, sjeldne, og som vanskelig dekkes av et enkelt stikkord. Vi har ikke forsøkt å forklare «Peer Gynt», heller ikke å trekke ut en moral — det ville være for fattig. Vi har elsket det, beskjedent og ydmykt, forsøkt å forstå det, og latt dialogen være åpen, slik man ønsker å tro. Ibsen selv har gjort det. Og vi har ønsket å bevare verkets mysterium, som er livets eget mysterium.

Hvorfor bruke dukker? Fordi det er eksotisk og pittoresk?!

Svaret ligger i dukkenes evne til å uttrykke det tragiske, i deres rike groteske muligheter, deres ironi, ondskapsfullhet, i deres evne til å skape en scenisk syntese. Og fordi dukkene..... er selv poesi.

Veien man har forsøkt å gå kan ikke kalles realistisk eller naturalistisk, surrealistisk eller abstrakt teater — det er ikke østeuropeisk teater, ikke vest-europeisk, ikke kontinentalt, atlantisk eller alpint teater. Man har forsøkt ganske enkelt å lage teater. Om mulig godt. Om mulig sant.

Det er takket være nybråttssarbeid fra Riksteatrets side, under Gudrun Waadlands ledelse — hvor denne dukketeatergruppen debuterte for to år siden med barneforestillinger — at man nå lanserer dukketeater for et voksent publikum.

Sacha Guitry sier det slik: «En forestilling lykkes takket være noen lykkelige sammentreff.» Jeg har vært glad over å ha ved min side, foruten mine dyktige medarbeidere gjennom mange år Ella Conovici og Justin Grad, den oppfinnsomme

Forts. side 10

Peer Gynt av Henrik Ibsen

Sceneversjon/Regi Margareta Niculescu
Scenograf Ella Conovici
Musikk Steinar Ofsdal
Medarbeider for replikkinstruksjon Rønnaug Alten
Assistent for regi og scenografi Mona Wiig

Skuespillerinnen Toril Gording
Skuespilleren Noralv Teigen

Inspisient Jan Eirik Svanøe
Sufflør Helene Byhring
Lys Erik Braaten
Lyd Rune Berny
Rekvisitør Mette Jacobsen
Tekniker Karina Buchanan
Tekniker Ketil Akerø

Dekor og kostymer til skuespillerne er utført på Riksteatrets verksteder under ledelse av Ole Vestby og Ingeborg Nilsen. Maskene er ved Hanne Revold.

Programredaktør: Jan Føyner
Foto: Jamie Parslow
Trykk: Enersens Trykkeri a.s. Oslo

Roller:	Dukkespillere:	Stemmer:
Peer Gynt	Justin Grad	Noralv Teigen
Mor Åse	Christine Stoesen	Toril Gording
Solveig	Marianne Edvardsen	Toril Gording
Den grønnkledd	Anne Stray	Toril Gording
Brudehest	Pål Peter Brantzeg	
Dovregubben	Stein Grønli	Noralv Teigen
Trollfjell	Pål Peter Brantzeg	Pål Peter Brantzeg
	Marianne Edvardsen	Marianne Edvardsen
Troll m/tre hoder	Knut Alfsen	Knut Alfsen
	Christine Stoesen	Christine Stoesen
Anitras hest	Knut Alfsen	
Anitra	Christine Stoesen	Toril Gording
Kor i Marokko		Toril Gording
		Anne Stray
		Marianne Edvardsen
Begriffenfeldt	Stein Grønli	Stein Grønli
Kokken	Pål Peter Brantzeg	Noralv Teigen
Knappestøperen	Knut Alfsen	Toril Gording
Felespilleren	Knut Alfsen	Knut Alfsen
1. pike	Christine Stoesen	Christine Stoesen
2. pike	Anne Stray	Anne Stray
Gutt	Pål Peter Brantzeg	Pål Peter Brantzeg
Rik mann	Stein Grønli	Stein Grønli
Rik dame	Stein Grønli	Christine Stoesen
Ingrid	Jan Eirik Svano	
M. Cotton	Marianne Edvardsen	Toril Gording
M. Ballon	Christine Stoesen	Toril Gording
Herr Eberkopf	Pål Peter Brantzeg	Toril Gording
1. ape	Marianne Edvardsen	
2. ape	Christine Stoesen	
3. ape	Pål Peter Brantzeg	
Huhu	Christine Stoesen	Christine Stoesen
Fellaen	Marianne Edvardsen	Marianne Edvardsen
Hussein	Knut Alfsen	Knut Alfsen
Den magre	Christine Stoesen	Toril Gording

Forts. fra side 7

musikeren Steinar Ofsdal, den våkne og intelligente Toril Gording, Noralv Teigen og hans glødende kjærlighet til teatret, og ikke minst en ung dukke-teatertrupp, full av pågangsmot, følsomhet, talent og engasjert i sin kunstneriske utvikling. — under ledelse av den talentfulle og dynamiske Mona Wiig. Og jeg har vært glad over samarbeidet med en så sterk og dyptloddende kunstner

som Rønnaug Alten. Å ha alle disse medarbeiderne ved min side i den spennende oppdagerferd det er å sette iscene «Peer Gynt», har vært å oppleve selve gleden ved teaterarbeid.

«Alt skal han få som viser meg på heien, stolpen med påskrift:
Her går veien»
Vi har søkt den.

Margareta Niculescu

Ella Conovici

Jeg liker ikke å snakke om meg selv, men i denne sammenheng skal jeg likevel si noen ord.

I løpet av min studietid på kunstakademiet i Bucurest, var det svært vanskelig for meg å velge mellom skulptur og maleri. Jeg hellet mot maleriet fordi fargene overvældet meg, på samme tid var jeg tiltrukket av den styrke som skulpturen uttrykker i sin form. Jeg valgte maleriet. Men..... tilslutt ble det scenografi, og som scenograf har jeg arbeidet ved dukketeatret Tandarica i ikke mindre enn 30 år. Jeg kan si at denne virksomheten har bundet sammen maleriet og skulpturen på en harmonisk måte, og med stor kjærlighet har jeg viet meg til dette faget som igjen har gitt meg stor tilfredsstillelse.

Fordi jeg nå er i betroelsens øyeblikk tør jeg si at jeg fra mine første skritt uti kunsten verken har drømt om Paris, Roma, Florence eller Venezia med sitt altoverskyggende renommé og sine utallige kunstsatter, men jeg har drømt om de norske fjorder. Hvorfor? Kanskje skyldes det Niels Holgersson eller Kristin Lavransdatter eller..... Peer Gynt. Jeg vet ikke — Men derimot vet jeg at det er sjelden drømmen blir til virkelighet. Jeg ser at mine drømmer har gått i oppfyllelse.

Justin Grad

er mannen bak, eller rettere — inni aftenens Peer. I likhet med stykkets instruktør og scenograf kommer han fra Tandarica-teatret i Romania, og i likhet med dem har han viet et langt og aktivt liv til dukketeatrets kunst. Det er allikevel første gang han opptrer som pantomimiker, slik resepten på Peer denne gang foreskriver.

Sin profesjonelle bakgrunn har han fra teaterakademiet i Bukarest, der han nærmest tilfeldig kom i kontakt med dukketeatret, og han antar at de tredve år som har gått siden da, må bety at han er blitt glad i denne spesielle formen for teater, og at den har kvaliteter og muligheter han ikke kan komme bort fra.

Han har arbeidet med tålmodighet, utholdenhet og kjærlighet og har oppnådd å bli en av sitt hjemlands mest kjente og avholdte dukkespillere (dette i et land hvor dukketeatertradisjonen er langt sterkere og mer omfattende enn hos oss), og takket være dukken «Aschinta» — skapt

av Ella Conovici — en av de mest avholdte og populære teaterarbeidere i Romania. Det er 16 år siden Margareta Niculescu ga dukken navn, og like lenge har den vært «helt» i en serie rumenske TV-programmer. Skulle vi sammenligne populariteten med noe hjemlig, måtte det bli Titten Teis.

Redaksjonen har spurt ham om han kjente Peer Gynt før han kom hit.

— Ibsens stykker er universelle, og de er obligatoriske på teaterakademiet i Bukarest. Dessuten er Peer Gynt satt opp flere ganger på rumenske scener. Peer Gynt er et stykke i norsk ånd, men hans karakter er universell. Ibsen selv sier i teksten: «De er jo norsk? — Av fødsel ja, men verdensborger av gemytt».

— Er det vanskelig å arbeide i et fremmed land, og spille mot et språk som du knapt forstår?

— Det er klart at en må anstrenge seg overfor språklige nyanser, samt at jeg føler vi har liten tid til å prøve. Oppmerksomheten er så og si alltid konsentrert om språklige ting.

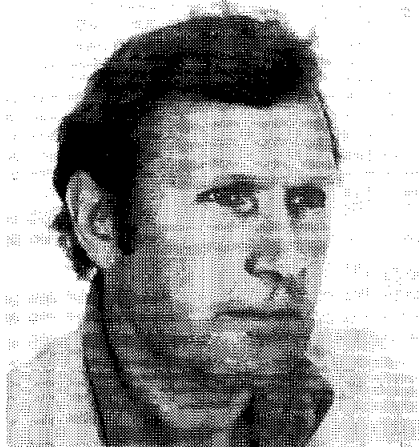
— Har du noengang arbeidet i en lignende forestilling?

— Aldri. Det er overhodet første gang jeg er borti noe som kan minne om Peer Gynt. Dukketeatret er så rikt i uttrykket, at det ikke er nødvendig å gjenta seg ved forskjellige forestillinger.

Dukketeatret har etter min mening bruk for ungdom, og man holder seg ung ved å arbeide med dukketeater.

Toril Gording

Noralv Teigen

Steinar Ofsdal

Sagt om dukke- teater

Dukken er det hele og opplevde uttrykk, ikke bare ansikt, men også lemmer og hele kroppen.

Den er en talende, skinnende stjerne, enhver berøring bringer den til å glitre.

Paul Claudel

Vi vet ikke hvorfor, men vi har alltid kjedet oss med det som man kaller «teater». Var det oss bevisst at skuespilleren, hvor genial han enn måtte være, og først ordentlig når han er genial eller egoistisk — misbruker dikterens tanker?

Bare marionetten, hvis herre vi er, ført og skapt av oss — for vi finner det nødvendig å lage dem selv — oversetter lidenskapsløst og grunnleggende til minst detalj våre tanker. Med vanlig ståltråd som blomsterbinderne bruker, hersker vi over deres gester som bryter gjennom grensene for det menneskelig vulgære. Vi befinner oss foran, eller bedre, på — dette tastatur som ved en skrivemaskin. Og handlingene som vi bringer dem til å utføre, kjenner ingen grenser.

Alfred Jarry

Var jeg dramatiker, ville jeg skrive for dukker. Jeg vet ikke om jeg har talent nok til å lykkes, men oppgaven ville i hvert fall ikke virke skremmende på meg.

Anatole France

På mange måter er mimens kunst beslektet med dukkespillet. Begge omskaper virkeligheten gjennom stilisering. Dukken kan som kunstnerisk figur ikke være naturalistisk. Den virker fremmedgjort gjennom de stive, mekaniske bevegelsene. Mimen tar sitt utgangspunkt i virkeligheten og fjerner seg fra den gjennom sitt uttrykk, på denne måten er den i slekt med marionetten.

Mimens overlegenhet består i at man glemmer at den er kunstig, at dens spill på dens eget plan blir naturlig for oss og at den gjennom sitt spill viser oss en opphøyet virkelighet. Dukken derimot, viser frem at den er laget, men likevel kommer den oss i møte med en sjel som et levende menneske — uten at den et eneste øyeblikk lyver om sin herkomst.

Dukkeføreren som fører skikkelsens tråder, må ha en sikker følelse for plastikk. Han overfører gestene fra seg selv.

Marcel Marceau

Dukken er kunsten i dens primitive form. Dukkens spill virker gjennom: sitt kostyme, der alle overflødige detaljer er tatt bort, sin alltid uforandrede kropp, som så og si er forstenet i en høyst uttrykksfull grimase, sine menneskelige bevegelser, som med all ønskelig tydelighet gjengir et karikert uttrykk.

Dukken taler til vår fantasi på samme måte som de skikkelsene, som opphøyet er fremstift på kirkens glassmalerier. Men dukken har et mer levende uttrykk enn de personer som går forbi glassmaleriene og beundrer dem.

G. B. Shaw

Noe annet som begeistrer ved dukken, er dens forhold til Ordet. Om man vil eller ikke, er ordet i dukketeater alltid opphøyet, slik at det aldri kan forveksles med dagligtalen.

Ordet blir overnaturlig selv om det blir uttrykt gjennom dukken. Det lever og gråter over den, derfor blir det større enn om det ble sagt fra dukkens trebryst.

Det er Ordet, som det var i begynnelsen, det egenrådige, altoverskyggende Ord. Det er språk. Dukketeatret kan ikke et øyeblikk forveksles med virkeligheten. Den har bare en mulighet, nemlig diktningen. Der, og bare der hører den hjemme.

Max Frisch